

souvenirs

*Foto's, filmpjes en Elixir
voor een namiddag vertelplezier*

handleiding

verhalen en erfgoed

Verhalen zijn van alle tijden. Mensen halen herinneringen op over wat ze zelf hebben meegemaakt, of vertellen na wat ze ‘van horen zeggen’ hebben. Deze verhalen leren ons iets over het verleden, hoe het vroeger was. Ze helpen om ons erfgoed te documenteren en zijn daarom bijzonder waardevol.

reminiscentie en waarom

Net omdat iedereen herinneringen heeft aan vroeger, willen we met deze koffers een aanzet geven om op zoek te gaan naar verhalen van vroeger. Reminisceren, het stimuleren van mensen om spontaan of bewust herinneringen op te halen, staat centraal. De nadruk ligt op de eigen ervaringen: wat is het persoonlijke verhaal van elk mens over een bepaald voorwerp of thema. Aan de hand van oude filmpjes, foto's of voorwerpen uit het verleden prikkelen we mensen om hun verhaal te vertellen.

Het vertellen van persoonlijke verhalen uit het verleden zorgt ervoor dat ouderen zich makkelijker kunnen integreren in een nieuwe omgeving als bijvoorbeeld een rusthuis, woon- of zorgcentrum. Reminiscentie versterkt het gevoel van eigenwaarde en het gevoel van identiteit. Ook voor ouderen met dementie is dit belangrijk. Hun oriëntatie in het heden werkt vaak niet meer zo goed, maar over het verleden weten ze nog de kleinste details.

voor wie?

De koffers willen een inspiratiebron zijn voor al wie met ouderen in gesprek gaat. In het bijzonder geriaters, therapeuten, animatoren, verzorgers of begeleiders in rusthuizen, woon- en zorgcentra, ziekenhuizen, dienstencentra. Maar ook binnen seniorenverenigingen kunnen de koffers een aanleiding zijn voor een namiddag vertelplezier.

doelstelling

- Ouderen laten praten over hun leven, vroeger en nu
- Herinneringen oproepen aan de hand van filmpjes, foto's en voorwerpen
- Erfgoed dichterbij de mensen brengen

hoe werkt het?

Er zijn vijf koffers, die elk één thema behandelen: school, zorg, religie, werk en vrije tijd. Voor één namiddag kies je één thema om mee aan de slag te gaan.

voorbereiding

Voor je start, bekijk je uiteraard best zelf de inhoud van de koffer. Elke koffer bevat een inleidend filmpje, oude foto's en talrijke voorwerpen passend bij het thema. Daarnaast vind je er fotobladen voor de deelnemers en een handleiding voor de begeleider. De vragen en doe-opdrachten in de handleiding kunnen je helpen om het gesprek op gang te brengen. Er zijn telkens meerdere invalshoeken om rond het thema te werken. Als begeleider kies je zelf of je deze allemaal gebruikt of slechts enkele. Een gemiddelde sessie duurt best niet langer dan één tot anderhalf uur.

uitnodigen deelnemers

Je kan de deelnemers enkele dagen vooraf reeds uitnodigen.
Gebruik hiervoor de bijgevoegde uitnodigingskaartjes.

tips

- *Maak de groep niet te groot: 5 tot 7 deelnemers is ideaal.*
- *Indien mogelijk, probeer deelnemers met een gelijke leeftijd en achtergrond te selecteren.*
- *Kies deelnemers die nog goed kunnen horen, goed verstaanbaar praten, bereid zijn om over het verleden te praten, maar ook kunnen luisteren naar anderen en plezier beleven aan het ophalen van herinneringen.*

lokaal

Benodigheden:

- 1 grote tafel met een tiental stoelen errond
- scherm, beamer, laptop of dvd speler met boxen, cd-speler
- de koffer

tip

- *Kies een lokaal waar je ongestoord anderhalf uur kan werken met de groep. Omgevingslawaaï, rinkelende telefoons of het in en uit wandelen van andere mensen kunnen erg storend zijn en de concentratie van de deelnemers bemoeilijken.*

start sessie

Het lokaal is ingericht voor de sessie. De koffer ligt open op tafel. Je verwelkomt de deelnemers en legt kort het opzet van de namiddag uit. De sessie start met samen naar het inleidende filmpje te kijken.

Na het filmpje pols je even naar de reacties van de deelnemers. Wat vonden ze van het filmpje? Hebben ze iets herkend? Welke herinneringen kwamen boven bij het zien van dit filmpje?

Vervolgens deel je de fotobladen uit. Je legt uit dat we enkele thema's uit het filmpje zullen bespreken aan de hand van de fotobladen en de voorwerpen op tafel.

Je neemt een voorwerp (of je laat de deelnemers een voorwerp kiezen) en stelt hierover enkele vragen. Inspiratie hiervoor vind je in de bijhorende vragenlijsten.

Als afwisseling tussen de vragen en verhalen door en afhankelijk van je deelnemers, kan je eventueel een doe-opdracht inlassen. Dit maakt het wat luchtiger voor de deelnemers en kan eveneens de concentratie bevorderen. De doe-opdrachten per thema vind je bij de vragenlijsten.

tips

- ▶ *Vraag de deelnemers goed te luisteren naar elkaar. Vermijd dat ze door elkaar praten.*
- ▶ *Stel niet teveel vragen in één keer. Geef ook voldoende tijd om op de vragen te antwoorden.*
- ▶ *Probeer iedereen aan het woord te laten. Ook de stillere deelnemer heeft vaak iets te vertellen!*

einde sessie

Breek de sessie niet bruusk af, maar zorg voor een afsluiter. Een doe-activiteit kan hiervoor ideaal zijn (bv. samen een lied zingen, iets eten of drinken passend in het thema). Je kan ook vragen wat de deelnemers van deze sessie vonden en of ze nog interesse hebben om deel te nemen aan een ander thema. Je kan eventueel ook de evaluatiekaartjes laten invullen. We horen immers graag wat de deelnemers ervan vonden. Ook jouw ervaringen als begeleider interesseren ons. Vergeet daarom ook niet jouw bevindingen te noteren op de bijhorende kaartjes.

tip

Heeft iemand een uitzonderlijk verhaal verteld? Vind je dat dit absoluut bewaard moet worden? Vraag dan opnameapparatuur aan Erfgoedcel Brugge en neem de tijd voor een uitgebreid interview met je getuige over dit thema. We plaatsen graag dit unieke verhaal op www.brugseverhalen.be.

thema's

Vijf koffers brengen elk één thema tot leven.

We laten je hier kort kennismaken met elke koffer:

- ☛ School
- ☛ Zorg
- ☛ Religie
- ☛ Vrije tijd
- ☛ Werk

school

Duizenden kinderen gaan elk jaar op 1 september terug naar school. Al snel maken deze vrienden en vriendinnetjes, leren er juffen en meesters kennen en werken ze een schooljaar lang samen. De schooltijd is een periode die heel wat herinneringen nalaat. Aan de hand van oud schoolmateriaal blikken we met deze koffer terug op het schoolleven van vroeger. Schrijven met lei en griffel, pen en inkt, je eerste schoolrapport, spelletjes op de speelplaats, meisjes- en jongensscholen, leren breien en haken, zingen of gedichtjes opzeggen, ... het zijn maar enkele van de invalshoeken die aan bod komen.

Voorwerpen in deze koffer: 25 cent: een 'kwartje', 10 centiemen: een 'klute', 5 centiemen: een 'soe', 7 pennen, vloeipapier, 7 lijntjesschriften, 3 nieuwe inktpotjes, bal, bikkels, boekentas, borduurwerkje, breinaalden met wol, cd met kindertiedjes, drie oude inktpotjes uit een schoolbank, naailapjes, een nieuwwjaarsbrief, nieuwwjaarskaartjes, knickers, lei en griffel, liniaal, klompjes, schoolrapport, schoolschort, springtouw, zakje snoep.

zorg

Ziek zijn is nooit leuk. Gelukkig kunnen we vandaag rekenen op een uitstekende zorgbegeleiding. Ziekenhuizen, huisartsen, kinesitherapeuten, tandartsen, gynaecologen. Ze zijn steeds meer gespecialiseerd en beschikken over hoogtechnologische hulpmiddelen. Maar het was ooit anders. Een doktersbezoek was vroeger duur, medicatie was niet altijd voorhanden. Met deze koffer duiken we in het verleden op zoek naar verhalen rond ziek zijn en zorg krijgen. Wat stak er in het medicijnkastje vroeger? Wanneer ging je naar de dokter? Welke middeltjes waren er tegen pijnlijke maandstonden? Hoe verliep de bevalling, thuis of in het moederhuis? Welke Brugse ziekenhuizen ken je nog? En wat was er voorzien voor mensen met een beperking? Het antwoord op deze vragen willen we achterhalen met de koffer 'zorg'.

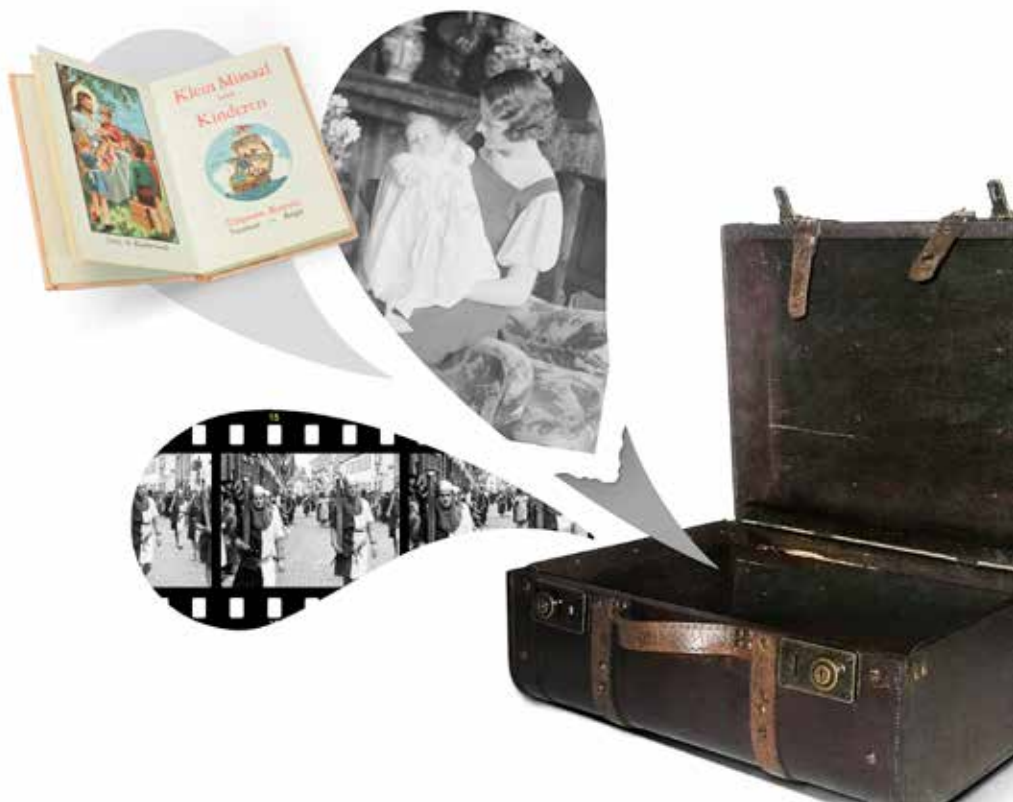
Voorwerpen in deze koffer: apotheekpotjes, bedpan, dokterstas, fles Elixir d'Anvers, flesje ether, flesje levertraan, flesje Stout of Rodenbach, honing, kruidnagel, mercurochroom, pop, spuit, stoffen luiers, stoffen maandverbanden, stoffen pleisters, stukje tekst in braille, thermometer, veiligheidsspelden, verlostang.

religie

Elke zondagochtend naar de kerk, bidden voor het eten, ieder zijn eigen catechismus, de pastoor als 'herder' van de parochie, het verbod op gebruik van voorbehoedsmiddelen. Voor veel katholieke families waren dit vaste gebruiken tot ver in de twintigste eeuw. Met deze koffer willen we de ouderen laten praten over de beleving van hun geloof vroeger. Of was men niet gelovig? Welke sacramenten hebben ze zelf gevierd? En hoe ging men hiermee om? Welke tradities en gebruiken had men in de familie? We eindigen met enkele typische Brugse processies, wijdingen en bedevaarten.

Voorwerpen in deze koffer: catechismus, communiekaartjes, doopkleedje, doopmedaille of scapuliertje, doopsuiker, geboortekaartje, heiligenkaartjes, kruisbeeld, kwispel, lijst Heiligendagen, Mariabeeldje met wijwater, Paternoster, wijwatervaatje.

vrije tijd

De top 5 van vrijetijdsbesteding bestaat vandaag uit tv-kijken, sociale contacten, hobby's, uitgaan en sporten. Dit is lang niet zo geweest. Vrije tijd was vroeger iets schaars. Met deze koffer kijken we naar de vrije tijd van toen. We praten over de kermis van vroeger en de volksspelen op café. Ook het uitgaansleven met Brugse dans- en cinemazalen komt aan bod. We rakelen vakantie verhalen op: wie ging al eens naar zee, kon op daguitstap gaan met het gezin of ging zelfs op reis? Ten slotte gaan we ook op zoek naar verborgen talenten. Misschien zit er zelfs een muzikant of turner onder de deelnemers?

Voorwerpen in deze koffer: attribuut uniform, blikken en balletjes voor bollo smitto, bloem in papier-maché, bustier, cd dansmuziek, dobbelstenen, duivenringen, hoefijzer, kerfstok vinken zetting, lp, majorettestok, pandspekken, speelkaarten, tol.

werk

Tegenwoordig gaan partners beiden uit werken. Vroeger was het echter normaal dat moeder thuis bleef om voor de kinderen en het huishouden te zorgen. Deze koffer haakt in op de verhalen over werk vroeger. Hoe oud was je toen je begon te werken en waar was dat? Werkte je in een fabriek, op het platteland of in de visserij? Of was je ambtenaar of zelfstandige? Wat was je taak? Hoeveel verdiende je toen? En ging je als vrouw ook zelf werken? Ongetwijfeld veel vragen en verhalen voor een boeiende namiddag werkverhalen.

Voorwerpen in deze koffer: eetdoos, handstikmachientje, kepie, rekenmachientje, strijkijzer, stopnaalden en houten ei, sunlight zeep, thermos, toaster, touw, wasknijpers.

getuigenissen

We geven je graag nog enkele getuigenissen mee van personen die eerder met de koffers aan de slag gingen.

“Ik vind het een heel goed initiatief en ben blij dat ik erbij mocht zijn. Mama praat anders niet meer zoveel, maar deze namiddag heeft ze niet gezwegen. Ik heb verhalen van haar gehoord die ik niet kende. Ze heeft zich zeker geamuseerd.”

Dochter van deelnemster Margareta

“Het was aangenaam en ik was blij dat ik nog eens kon zingen! “

Deelnemer Willy

“Alhoewel ik niet graag praat over vroeger en het verleden liever laat rusten, heb ik toch met aandacht geluisterd. Ik heb genoten van de vele verhalen.”

Deelnemster Julia

“Het was een heel gezellige namiddag.”

Deelnemster Olga

uitnodiging

Beste .....

Graag nodigen we je uit op .....

om ..... uur

voor een gezellige vertelnamiddag

over het thema .....

Het project **souvenirs** brengt ons een koffer vol foto's, filmpjes en Elixir voor een namiddag vertelplezier.

Je komt toch ook?

evaluatie

Dank je wel voor je deelname aan **souvenirs!**

Graag horen we wat jij ervan vond.

Noteer je hier kort enkele reacties?

.....

.....

.....

.....

Ik was

deelnemer

begeleider

partners

Souvenirs is een project van Erfgoedcel Brugge in samenwerking met talrijke partners.

filmpjes

De filmpjes werden eerder samengesteld door Focus/Wtv in het kader van het programma Cinema De Keizer in 2010. Gelet op het grote succes van dit programma zocht Erfgoedcel Brugge naar nieuwe vormen om deze filmpjes verder te ontsluiten. De filmpjes vormden dan ook het uitgangspunt voor de start van Souvenirs. Met bijzondere dank hiervoor aan Focus/Wtv, de West-Vlaamse erfgoedcellen Kortrijk, CO7, Bie en de Provincie West-Vlaanderen – afdeling Erfgoed. Mad Monkey stond in voor de hermontage per thema.

voorwerpen

De koffers met de voorwerpen konden samengesteld worden dankzij het enthousiasme van diverse bruikleengevers of schenkers. Een grote dank je wel aan het Volkskundemuseum in Brugge, de families Casteleyn, Keters, Steelandt, Vermandere en de zusters van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt van Knokke-Heist.

foto's

www.beeldbankbrugge.be was een onuitputtelijke inspiratiebron om de koffers en de handleidingen te illustreren met oud fotomateriaal. In het bijzonder dank aan het Stadsarchief Brugge, Dienst Ruimtelijke Ordening – Erfgoedzaken, de Fotografische Dienst Stad Brugge en enkele privéverzamelingen.

Mathias Delaere, An Verbruggen en Erfgoedcel Brugge stonden in voor fotografie van de voorwerpen.

Erfgoedcel Brugge heeft getracht alle auteursrechten op het gebruik van foto- en filmmateriaal te respecteren. Zij die desondanks menen rechten te kunnen laten gelden, gelieve contact te nemen met Erfgoedcel Brugge.

handleidingen

Realisatie: Ann Colaert, Erfgoedcel Brugge
Vormgeving: Bert Dombrecht

try-outs

Tijdens de ontwikkeling van deze koffers konden we een beroep doen op de afdeling Geriatrie van het AZ Sint-Jan (Johan Devoghel en Gretel Vyvey) en de animatoren van het WZC De Zeventorentjes (Vicky Declerck en Sarah Brabander) om onze ideeën uit te testen. Hartelijk dank voor jullie constructieve bijdragen aan deze koffers. Raymonda, Richard en Olga, bedankt om jullie te mogen fotograferen tijdens de try-out.

bronnen

- www.reminiscentie.nl
- www.herinneringskoffer.be
- Grabbel- en babbeltas – wat zit er in uw geheugen?, een project van Erfgoedcel Mijnerfgoed (www.erfgoedcelmijnerfgoed.be)
- Terug naar toen. Reminisceren met ouderen, geb. 1920-1935, deel 1, Ingrid Barendsen en Wil Boonstra, 2011.
- Terug naar toen. Reminisceren met ouderen, geb. 1935-1950, deel 2, Ingrid Barendsen en Wil Boonstra, 2011.

souvenirs

Foto's, filmpjes en Elixir voor een namiddag vertelplezier

Souvenirs wil een inspiratiebron zijn voor begeleiders van ouderen.

Vijf koffers vol oude filmpjes, foto's of voorwerpen uit het verleden prikkelen de deelnemers om hun verhaal te brengen. Elke koffer behandelt één thema: **school, zorg, religie, werk en vrije tijd**. De namiddag start met samen naar een inleidend filmpje te kijken. Na het filmpje wordt gepolst naar de reacties van de deelnemers. Vervolgens worden de voorwerpen en fotobladen één voor één getoond, de begeleider stelt hierover vragen. Als afwisseling tussen de vragen en verhalen worden enkele doe-opdrachten uitgevoerd. **Gegarandeerd een namiddag vertelplezier!**

praktisch

Interesse om met deze koffers
aan de slag te gaan?

Reserveren kan op
www.erfgoedcelbrugge.be/souvenirs
of contacteer Erfgoedcel Brugge,
tel 050 44 50 48
of **info@erfgoedcelbrugge.be**.

